

Studia Bezpieczeństwa Narodowego
Zeszyt 20 (2021)
ISSN 1508-5430, s. 11-20
DOI: 10.37055/sbn/146280

Instytut Bezpieczeństwa i Obronności
Wydział Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania
Wojskowa Akademia Techniczna
w Warszawie

National Security Studies
Volume 20 (2021)
ISSN 1508-5430, pp. 11-20
DOI: 10.37055/sbn/146280

Institute of Security and Defense
Faculty of Security, Logistics and Management
Military University of Technology
in Warsaw

ROLA WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ W SYSTEMIE ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO

THE ROLE OF TERRITORIAL DEFENSE FORCES IN THE CRISIS MANAGEMENT SYSTEM

Bartłomiej Składanek

Katedra Teorii i Historii Prawa
Wydział Prawa i Administracji UTH Radom

Abstrakt. Zadaniem współczesnych sił zbrojnych stało się reagowanie na zagrożenia o charakterze militarnym i niemilitarnym. Z powodu natężenia i rozmiarów zagrożeń o charakterze niemilitarnym, służby cywilne, które są powołane przepisami ustaw do ich zwalczania i przeciwdziałania ich skutkom, często stają się bezradne wobec zaistniałej sytuacji. W takich przypadkach niezbędna jest pomoc i zaangażowanie wszystkich dostępnych sił, jakie znajdują się w dyspozycji państwa, w tym sił zbrojnych. Wojska Obrony Terytorialnej (WOT) stanowią szybko rozwijającą, elastyczną strukturę militarną państwa, posiadającą możliwość niesienia pomocy w sytuacjach kryzysowych oraz podnoszenia bezpieczeństwa obywateli. Stanowią więc istotny element wsparcia dla administracji publicznej i społeczeństwa w sytuacjach zarządzania kryzysowego. Celem artykułu jest identyfikacja zasadniczej roli WOT podczas realizacji zadań reagowania kryzysowego na terenie kraju. Dokonano analizy aktów normatywnych określających i warunkujących udział podmiotów militarnych w zarządzaniu kryzysowym. Analiza zadań i kompetencji WOT pozwala odnaleźć istotny element wsparcia dla organów administracji publicznej w przeciwdziałaniu i zwalczaniu sytuacji kryzysowych. W artykule podjęto próbę zidentyfikowania potrzeb i możliwości działania WOT w systemie zarządzania kryzysowego.

Słowa kluczowe: zarządzanie kryzysowe, Wojska Obrony Terytorialnej, administracja publiczna, sytuacja kryzysowa

Abstract. The task of the modern armed forces has become to respond to military and non-military threats. Due to the intensity and size of non-military threats, civil services, which are established by the provisions of laws to combat them and counteract their effects, often become helpless in the face of the situation. In such cases, the help and commitment of all available forces at the disposal of the state, including the armed forces, is essential. The Territorial Defense Forces (TDF) constitute a rapidly developing, flexible military structure of the state, capable of providing aid in crisis situations and increasing the security of

citizens. Therefore, they constitute an important element of support for public administration and society in crisis management situations. The aim of the article is to identify the fundamental role of Territorial Defense Forces in the implementation of crisis response tasks in the country. The normative acts defining and conditioning the participation of military entities in crisis management were analyzed. The analysis of TDF tasks and competences allows to find a significant element of support for public administration bodies in counteracting and fighting crises. The article attempts to identify the needs and possibilities of TDF operation in the crisis management system.

Keywords: crisis management, Territorial Defense Forces, public authority, contingency

Wprowadzenie

Problem zapewnienia bezpieczeństwa jest współcześnie zagadnieniem bardzo istotnym, bowiem sytuacje zagrażające bezpieczeństwu zdarzają się coraz częściej (Lewandowski 2014, s. 66). W dobie ewolucji współczesnych zagrożeń bezpieczeństwu nadrzędnym celem systemu bezpieczeństwa narodowego jest zapewnienie jak najbardziej korzystnych i sprzyjających warunków realizacji interesów narodowych poprzez eliminację wewnętrznych i zewnętrznych zagrożeń, redukcję ryzyka oraz odpowiednie podejmowanie wyzwań i umiejętne wykorzystywanie pojawiających się szans (Stefaniuk 2017, s. 159). Zapewnienie bezpieczeństwa w obliczu zagrożeń innych niż militarne pozwala na nowe spojrzenie na zagadnienie bezpieczeństwa, a także na sposób jego zapewnienia. Ze względu na specyfikę i złożoność organizacji powołanych do zapewnienia bezpieczeństwa ich współpraca i współdziałanie wymagają wielu przedsięwzięć zapewniających sprawność działania. Przeciwdziałanie się zagrożeniom wymaga zespolenia wszystkich komponentów realizujących zadania w zakresie bezpieczeństwa. Wysiłki w tym zakresie powinny być zawsze podejmowane we współdziałaniu, którego dobra organizacja może stanowić szansę skutecznego przeciwdziałania się zagrożeniom. Współdziałanie wszystkich elementów jest niezbędnym warunkiem realizacji różnorodnych zadań (Szynowski, 2014). Jednym z istotnych podsystemów wykonawczych w systemie bezpieczeństwa narodowego, zapewniającym skuteczną ochronę ludności i bezpieczeństwa, jest system zarządzania kryzysowego, który odgrywa główną rolę w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych wiążących się bezpośrednio z ryzykiem (Stefaniuk 2017, s.159).

Prowadząc rozważania nad sytuacją kryzysową, należy zacząć od zdefiniowania tego pojęcia. Można ją rozumieć jako stan narastającej destabilizacji, niepewności i napięcia społecznego, zagrażający w szczególności integralności terytorialnej, życiu, zdrowiu, mieniu, dziedzictwu kulturowemu, środowisku lub infrastrukturze krytycznej, w tym spowodowany zdarzeniem o charakterze terrorystycznym, charakteryzujący się możliwością utraty kontroli nad przebiegiem wydarzeń albo eskalacji zagrożenia (Pawłowski i inni 2020, s. 229).

Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. z 2021 r. poz. 159, art. 3 ust. 1) podaje definicję legalną tego pojęcia. Oznacza ona sytuację, która negatywnie wpływa na bezpieczeństwo ludzi, mienia lub środowiska w znacznych rozmiarach lub też jest przyczyną znacznych ograniczeń w działalności organów administracji publicznej. Przyczyną ograniczeń jest nieadekwatność sił i środków, jakimi administracja dysponuje. Z definicji wynika, że z sytuacją kryzysową mamy do czynienia w efekcie poważnego zagrożenia, które

może być zarówno abstrakcyjne, jak i konkretne. Zagrożenie to jest powszechne, bowiem oddziałuje negatywnie na bezpieczeństwo oraz dotyczy nieograniczonej liczby ludzi (Brzeziński 2013, s. 85-87).

definicji sytuacji kryzysowej ustawodawca nie zawarł zamkniętego katalogu przyczyn, które mogą ją spowodować. Nie ma zresztą takiej możliwości, aby móc wskazać wszystkie zagrożenia, jakim będzie musiała przeciwdziałać administracja publiczna. W ustawie ograniczono się zatem do wskazania ogólnych wspólnych cech przyczyn sytuacji kryzysowej, natomiast obowiązek ich ukonkretnienia spoczywa na ustawach ustrojowych odnoszących się do funkcjonowania konkretnych organów (Pilarz 2017, s.130).

Sytuacja kryzysowa jest to stan przejściowy pomiędzy zagrożeniami codziennymi a zagrożeniami szczególnymi. Zagrożenia codzienne cechują się zwłaszcza wysoką częstotliwością występowania oraz ograniczonymi skutkami, a ich zwalczanie nie będzie wymagało żadnego nadzwyczajnego postępowania i angażowania dodatkowych sił czy zwiększania uprawnień. Zagrożenia szczególne występują natomiast rzadko, niosąc za sobą poważne konsekwencje. Sytuacja kryzysowa będzie miała więc miejsce wtedy, gdy wykracza poza zagrożenia codzienne, bowiem wymaga podjęcia pewnych działań szczególnych. Mieści się ona jednak w granicach normalnego funkcjonowania państwa, ponieważ nie daje podstaw do wprowadzenia jednego ze stanów nadzwyczajnych określonych w Konstytucji RP (Dz. U. z 2009 r. Nr 78, poz. 483.). Za kres sytuacji kryzysowej możemy uznać moment, w którym powraca się do stanu sprzed jej wystąpienia lub zmienia się w sytuację szczególną, która jest podstawą do wprowadzenia ograniczeń wynikających ze stanów nadzwyczajnych (Pilarz 2017, s. 131). Kolejnym istotnym pojęciem związanym z analizowanym zagadnieniem jest „zarządzanie kryzysowe”. Ustawa o zarządzaniu kryzysowym terminem tym określa działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej (Dz.U. z 2021 r. poz. 159, art. 2).

System zarządzania kryzysowego oparty jest na zasadniczym podziale terytorialnym Rzeczypospolitej. W doktrynie odnaleźć można wiele definicji zarządzania kryzysowego, którego wspólną cechą jest traktowanie go jako procesu. Wskazuje się na cztery podstawowe fazy procesu zarządzania kryzysowego: zapobiegania, przygotowania, reagowania oraz odbudowy. Dwie pierwsze określić można fazą planowania, a dwie kolejne fazą realizacji. Zarządzanie kryzysowe stanowi integralną część bezpieczeństwa narodowego. Nie ma jednak wyraźnie określonych granic, które oddzielałyby od siebie te dwa obszary. System bezpieczeństwa narodowego wspiera system zarządzania kryzysowego w sytuacjach kryzysowych, na przykład w momencie wykorzystania oddziałów lub pododdziałów Sił Zbrojnych RP (Pilarz 2017, 132). Stan przygotowania wojska i obywateli do sytuacji kryzysowych można określić stopniem, w jakim wykazują oni gotowość do podjęcia działań w celu

ochrony życia i mienia, zapewnienia bezpieczeństwa zarówno przed spodziewanym kataklizmem, jak i bezpośrednio po nim (Ciekankowski, Nowicka i Wyrębek 2016).

W celu skutecznego zarządzania w sytuacjach kryzysowych budowany jest narodowy system zarządzania kryzysowego i kierowania, który związany jest nierozłącznie z gotowością cywilną rozumianą ogólnie jako stan określający zdolność administracji do podjęcia planowanego i zorganizowanego działania w określonym czasie w celu zapewnienia bezpieczeństwa ludziom, ich mieniu i środowisku w sytuacjach kryzysowych. Krajowy system zarządzania kryzysowego obejmuje pięć poziomów: na terenie gminy, gdzie organem właściwym w sprawach zarządzania kryzysowego jest wójt, burmistrz, prezydent miasta; na terenie powiatu, gdzie organem właściwym w zakresie zarządzania kryzysowego jest starosta jako przewodniczący zarządu; na terenie województwa - organem właściwym w sprawach zarządzania kryzysowego jest wojewoda, z zakresu swojej właściwości - ministrowie kierujący działaniami administracji rządowej oraz kierownicy urzędów centralnych oraz na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, gdzie zarządzanie kryzysowe sprawuje Rada Ministrów.

Ustawa o zarządzaniu kryzysowym wprost określa funkcje, zadania, relacje i procedury związane z działaniami organów państwa w sytuacjach kryzysowych. Pozostałe, funkcjonujące już akty wykonawcze w zdecydowanej części odnoszą się do sytuacji, gdy wprowadzony już zostanie któryś ze stanów nadzwyczajnych, w niewielkim zaś stopniu odnoszą się do sytuacji kryzysowej (Pietrek 2010, s. 139).

Zgodnie z Konstytucją RP w sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeżeli zwykle środki konstytucyjne są niewystarczające, może zostać wprowadzony odpowiedni stan nadzwyczajny: stan wojenny, stan wyjątkowy lub stan klęski żywiołowej. Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1897) określa, że stan ten może być wprowadzony dla zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia. Do zagrożeń bezpieczeństwa powszechnego będącym skutkiem oddziaływania sił natury będą klęski żywiołowe, epidemie chorób zakaźnych ludzi i zwierząt oraz awarie techniczne. W przypadku awarii technicznych będą to katastrofy techniczne oraz epidemie chorób zakaźnych ludzi, a w razie konfliktów społecznych przestępczość itp. Klęski żywiołowe stanowią dziś poważne zagrożenie dla człowieka i otaczającego go środowiska. Stan klęski żywiołowej zgodnie z ustawą o stanie klęski żywiołowej wprowadza się na czas określony nie dłuższy niż 30 dni. Stan ten wprowadza Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia z własnej inicjatywy lub na wniosek wojewody Stan klęski żywiołowej może być wprowadzony na obszarze, na którym wystąpiła klęska żywiołowa, a także na obszarze, na którym wystąpiły lub mogą wystąpić skutki tej klęski.

Różnorodność charakteru oraz skala występowania tych zagrożeń stawia instytucje odpowiedzialne za zarządzanie w sytuacjach kryzysowych przed problemem stworzenia systemu norm regulujących kompetencje i zakres działania właściwych podmiotów. Stan klęski żywiołowej może zostać przedłużony na czas oznaczony, w drodze

rozporządzenia Rady Ministrów, po wyrażeniu przez Sejm zgody na przedłużenie. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, znosi stan klęski żywiołowej na całym obszarze jego obowiązywania lub na części tego obszaru przed upływem czasu, na który został wprowadzony, jeżeli ustaną przyczyny jego wprowadzenia (Czuruk 2017, s. 50-52).

W świetle tej ustawy klęska żywiołowa może powstać ze strony oddziaływania sił przyrody, możemy wyróżnić takie zagrożenia, jak: powódzie, silne wiatry i huragany, długotrwałe susze, osuwiska ziemne, zapadliska ziemne, zamiecie i zawieje śnieżne, w tym długotrwałe opady śniegu, zatory lodowe, ekstremalne temperatury, zlodowacenia akwenów wodnych powodujące niedotlenienie, masowe występowanie szkodników, epidemie, choroby zakaźne ludzi i zwierząt, podniesienie poziomu wód gruntowych, uderzenia meteorytów, trzęsienia ziemi i inne.

Drugim ważnym czynnikiem klasyfikującym zagrożenia jest działanie samego człowieka. Rozwój techniki, nowe technologie oraz zmiana środowiska wywołana działaniem człowieka wpłynęła na pojawienie się nieznanymi wcześniej zagrożeń, można wśród nich wyróżnić:

- wystąpienie substancji trujących i promieniotwórczych w wyniku awarii w zakładach produkujących, magazynujących, przetwarzających, stosujących je w procesie produkcyjnym oraz w czasie awarii środków transportu na szlakach komunikacyjnych, a także podczas pożarów;
- katastrofy komunikacyjne: lądowe lotnicze: na terenie portów lotniczych, w obrębie korytarzy lotniczych, wodne: na rzekach i jeziorach, w portach: w strefie przybrzeżnej, na akwenach;
- awarie budowlane: budynków, infrastruktury komunikacyjnej, innych obiektów budowlanych;
- awarie infrastruktury technicznej: wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej, energetycznej, ciepłowniczej, łączy telekomunikacyjnych, naftociągów, gazociągów;
- pożary: lasów i upraw, budynków i zabudowań mieszkalnych, obiektów przemysłowych, magazynowych i składowisk, obiektów użyteczności publicznej, środków transportu;
- wybuchy: par i gazów, materiałów pirotechnicznych i wybuchowych na terenie zakładów produkcyjnych, w miejscu magazynowania, w obszarze urządzeń przesyłowych (Cuber 2011, s. 101-103).

Miejsce Wojsk Obrony Terytorialnej w systemie zarządzania kryzysowego

Wojska Obrony Terytorialnej (WOT) stanowią, obok Wojsk Lądowych, Sił Powietrznych, Marynarki Wojennej i Wojsk Specjalnych, piąty rodzaj wojsk w Siłach Zbrojnych RP (SZ RP). Aktualnie ich działanie regulują przepisy aktów wewnętrznych Ministra Obrony Narodowej oraz procedury ustalane przez dowództwa wojskowe.

Rola i miejsce WOT w operacji obronnej uregulowana jest szczegółowo w dokumentach normatywnych określających zadania Sił Zbrojnych RP, w tym zwłaszcza Strategię Bezpieczeństwa Narodowego RP (SBN RP), która definiuje trzy rodzaje misji stojących przed SZ RP:

- 1) zagwarantowanie obrony państwa i przeciwstawienie się agresji zbrojnej;
- 2) wspieranie podsystemów ochronnych w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu;
- 3) udział w procesie stabilizacji sytuacji międzynarodowej, w tym w międzynarodowych działaniach z dziedziny zarządzania kryzysowego.

Należy pamiętać, że w definicji misji obrony państwa, zawartej w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP, mieści się również wypełnianie funkcji militarnego odstraszenia, poprzez demonstrowanie gotowości do obrony siłami utrzymywanymi w czasie pokoju oraz gotowości do ich mobilizacyjnego rozwinięcia w razie wojny. W wyniku analizy określono, iż zadania Wojsk Obrony Terytorialnej będą mieścić się głównie w ramach pierwszej i drugiej misji SZ RP, a zadania w ramach trzeciej misji SZ RP (operacje poza granicami kraju) nie będą realizowane (przynajmniej na obecnym etapie rozwoju WOT) (Klisz 2017, s. 70).

Jak wskazuje ustawa o zarządzaniu kryzysowym, jeżeli w sytuacji kryzysowej użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające, o ile inne przepisy nie stanowią inaczej, Minister Obrony Narodowej, na wniosek wojewody, może przekazać do jego dyspozycji pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zwane dalej „oddziałami Sił Zbrojnych”, wraz ze skierowaniem ich do wykonywania zadań z zakresu zarządzania kryzysowego (Dz.U. z 2021 r. poz. 159, art. 25). W sytuacji kryzysu, Siły Zbrojne RP, w tym Wojska Obrony Terytorialnej, są więc zobligowane do działania na rzecz zapobiegania lub usuwania skutków klęsk żywiołowych. Trzeba jednak podkreślić, że aby uruchomić siły i środki wojskowe, wymagane jest wdrożenie wskazanych w przepisach prawa procedur. Procedury związane są z czynnościami z zakresu planowania operacyjnego związanymi z oceną sytuacji kryzysowej, wariantowaniem działań oraz wskazaniem środków i sił, które są niezbędne, aby wykonać zadania z zakresu zarządzania kryzysowego. Następuje to wtedy, gdy niemożliwe jest lub może okazać się niewystarczające użycie innych sił. Wówczas następuje uruchomienie sił zbrojnych. Wykorzystanie wojska uzależnione jest zatem od tego, czy i kiedy „wyczerpią” się możliwości innych służb. Trzeba wyraźnie zaznaczyć, że w okresie stabilizacji i pokoju, wojska OT nie zastępują, a jedynie uzupełniają (i wspomagają) istniejący pozamilitarny system „reagowania”.

Działania WOT w sytuacjach kryzysowych

Zgodnie z misją sił zbrojnych, oprócz zdolności do odstraszenia i obrony terytorium RP oraz wypełniania zobowiązań sojusznicznych, WOT powinny być gotowe do wspierania podsystemów ochronnych w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu. Misja ta została dookreślona poprzez szereg aktów prawnych, które regulują użycie sił zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych. Z perspektywy zwalczania klęsk żywiołowych szczególnie istotne są przepisy ustawy o powszechnym obowiązku RP, ustawy o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. z 2021 r. poz. 159) oraz ustawy o stanie klęski żywiołowej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1897), a także rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu (Dz. U. z 2003 r. Nr 41, poz. 347). Ustawa o powszechnym obowiązku obrony RP (Dz. U. z 2021 r. poz. 372) określa, że Siły Zbrojne mogą ponadto brać udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działaniach antyterrorystycznych i z zakresu ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego (Kuśmierk 2014, s. 15). Zadania z zakresu zarządzania kryzysowego, w których udział mogą brać Siły Zbrojne RP, precyzuje Ustawa o zarządzaniu kryzysowym. Należą do nich:

- 1) współudział w monitorowaniu zagrożeń;
- 2) wykonywanie zadań związanych z oceną skutków zjawisk zaistniałych na obszarze występowania zagrożeń;
- 3) wykonywanie zadań poszukiwawczo-ratowniczych;
- 4) ewakuowanie poszkodowanej ludności i mienia;
- 5) wykonywanie zadań mających na celu przygotowanie warunków do czasowego przebywania ewakuowanej ludności w wyznaczonych miejscach;
- 6) współudział w ochronie mienia pozostawionego na obszarze występowania zagrożeń;
- 7) izolowanie obszaru występowania zagrożeń lub miejsca prowadzenia akcji ratowniczej;
- 8) wykonywanie prac zabezpieczających, ratowniczych i ewakuacyjnych przy zagrożonych obiektach budowlanych i zabytkach;
- 9) prowadzenie prac wymagających użycia specjalistycznego sprzętu technicznego lub materiałów wybuchowych będących w zasobach Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- 10) usuwanie materiałów niebezpiecznych i ich unieszkodliwianie, z wykorzystaniem sił i środków będących na wyposażeniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- 11) likwidowanie skażeń chemicznych oraz skażeń i zakażeń biologicznych;

- 12) usuwanie skażeń promieniotwórczych;
- 13) wykonywanie zadań związanych z naprawą i odbudową infrastruktury technicznej;
- 14) współdziałanie w zapewnieniu przejezdności szlaków komunikacyjnych;
- 15) udzielanie pomocy medycznej i wykonywanie zadań sanitarnohigienicznych i przeciwepidemicznych.

Szczególna rola Wojsk Obrony Terytorialnej, odmienna od elementów Wojsk Lądowych, jest wyrażona w przywiązaniu rejonów odpowiedzialności elementów Wojsk Obrony Terytorialnej do tzw. Stałych Rejonów Odpowiedzialności (SRO). Podkreśla to terytorialny charakter pododdziałów WOT, tworzonych na bazie miejscowych (lokalnych) zasobów kadrowych (personalnych), a także zasadnicze zadanie pododdziałów WOT, którym jest wspomniana wcześniej obrona i ochrona lokalnych społeczności (Klisz 2017, s. 71).

System zarządzania kryzysowego WOT

Na mocy Decyzji Ministra Obrony Narodowej z 25 czerwca 2018 r., Wojska Obrony Terytorialnej zostały włączone w System Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej (SZK RON). Od stycznia br. w Planie Zarządzania Kryzysowego RON ujęto siły i środki pierwszych sześciu brygad OT. System Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej, na czele którego stoi minister obrony narodowej, stanowi integralną część Krajowego Systemu Zarządzania Kryzysowego. Od 25 czerwca 2018 r., zgodnie z Decyzją Ministra ON, Wojska Obrony Terytorialnej stały się integralną częścią SZK RON. Procedura dotycząca ich uruchomienia realizowana jest zgodnie z art. 25 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym i jest taka sama jak w przypadku innych rodzajów sił zbrojnych. Wydzielone siły i środki WOT, po ich aktywacji, przechodzą w podporządkowanie Dowództwa Operacyjnego RSZ (pełniącego funkcję Centrum Zarządzania Kryzysowego MON). Co istotne w dyspozycji ministra ON pozostają również zasoby z brygad. Obecnie są one w etapie budowania i rozwijania zdolności do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego. Odpowiednie zorganizowanie Systemu Zarządzania Kryzysowego WOT (SZK WOT) ma na celu umożliwić szybką i skuteczną pomoc ludności oraz władzom samorządowym przez WOT. W ramach SZK WOT zorganizowano system monitorowania oraz analiz i oceny możliwości wystąpienia zagrożeń. Głównym elementem SZK WOT są siły i środki pozostające w dyspozycji Dowódcy WOT do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego. Istotnymi elementami są również Zespoły Oceny Wsparcia oraz Zespoły Wsparcia Odbudowy. Celem działania Zespołów Oceny Wsparcia jest jak najszybsze dotarcie na miejsce zdarzenia, rozpoznanie rejonu i dokonanie oceny sytuacji. Zespoły Wsparcia Odbudowy wypełniają zaś niszę, która powstaje po tym, jak siły i środki użyte w sytuacji

kryzysowej, kończą swoje działanie. Zespoły te ukierunkowane są przede wszystkim na doradztwo i pomoc organom administracji publicznej w zakresie przywracania niezbędnych warunków funkcjonowania poszkodowanej ludności w fazie odbudowy (Smal i Balcerzyk 2017, s. 444-446).

Wnioski

Przegląd literatury oraz aktów normatywnych dokonany w niniejszej pracy miał pomóc w analizie obecnych rozwiązań użycia Wojsk Obrony Terytorialnej w systemie zarządzania kryzysowego. Współpraca sił zbrojnych i administracji publicznej zawsze ma swój początek w podstawach prawnych wyznaczających jej granice. Praca wojska ma ogromne znaczenie dla społeczeństwa szczególnie w okresie zagrożenia na wszystkich szczeblach reagowania. Przytoczone w treści przykłady dowodzą, że główne zadania WOT w dziedzinie zarządzania kryzysowego dotyczą przede wszystkim gotowości do wspierania podsystemów ochronnych w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu.

Czasy współczesne niosą poważne przewartościowania w życiu społecznym, mentalności ludzi i wzrostu zagrożeń. Zmienił się również zakres pojmowania bezpieczeństwa. Kiedyś pod tym określeniem rozumiano głównie brak zagrożeń wojną, brak zagrożeń zbrojnych ze strony innego państwa. Obecnie zagrożenia wojną to tylko jedno z wielu zagrożeń.

Wobec tak wielu zagrożeń niezbędne jest przygotowanie wojska od najniższego szczebla na trudne, a niekiedy ekstremalne sytuacje. Można śmiało stwierdzić, że bezpieczeństwa państwa w dużej mierze zależy od jednostki, która jest składową grupy, ta z kolei społeczeństwa, narodu i państwa.

Wsparcie Wojsk Obrony Terytorialnej i jego obecność w przestrzeni społecznej, jest oczywistym i naturalnym zjawiskiem. Dzięki temu formacja ta, cieszy się zaufaniem społecznym. Zaufanie to ma szczególne znaczenie zarówno dla obywateli, jak i dla wojska, które w jeszcze większym stopniu dąży do zaspokojenia potrzeb obywateli swojego kraju. Jest to słuszne, w związku z realizacją misji, jaką jest służba w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Brodacki, D., 2017, Wojska Obrony Terytorialnej jako element bezpieczeństwa lokalnego. Możliwości ich współdziałania z wybranymi organami terenowej administracji publicznej, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” nr 3 (283), s. 16-39.
- [2] Brzeziński, M., 2013, Sytuacja kryzysowa w rozumieniu ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym — analiza pojęcia, „e-Politikon” nr 6, s. 80-99.
- [3] Ciekankowski, Z., Nowicka, J., Wyrębek, H., 2016, Bezpieczeństwo państwa w obliczu współczesnych zagrożeń, Siedlce: Wydawnictwo UPH w Siedlcach.

- [4] Cuber, K., 2011, Udział sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapewnieniu bezpieczeństwa obywateli w sytuacjach kryzysowych, *Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa* nr 1, s. 100-108.
- [5] Czuryk, M., 2017, Zadania i kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania kryzysowego. W: M. Karpiuk, M. Mazuryk i I. Wieczorek, red. *Zadania i kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, obronności oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej*, Łódź: Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego.
- [6] Klisz, M., *Utworzenie Wojsk Obrony Terytorialnej jako odpowiedź na nowe zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, „*Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka*” nr 3, s. 63-78.
- [7] Kuśmierk, Z., 2014, Udział wojska w sytuacjach kryzysowych, *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy*, nr 10(1), s. 15-22.
- [8] Lewandowski, G., 2014, Rola terenowych organów administracji wojskowej w systemie zarządzania kryzysowego we współdziałaniu z administracją publiczną, W: R. Szynowski, red. *Współdziałanie sił zbrojnych i instytucji ratowniczych oraz samorządu terytorialnego w sytuacjach kryzysowych*, Goczałkowice: Ruch Wspólnot Obronnych.
- [9] Pawłowski, J., Zdrodowski, B., Kuliczkowski, M., 2020, *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- [10] Pietrek, G., 2011, Poziomy, struktura i zadania systemu zarządzania kryzysowego administracji rządowej, *Zeszyty Naukowe WSOWL* nr 3 (161), s.375-388.
- [11] Pilarz, K., 2017, Specyfika relacji organów administracji publicznej z otoczeniem w sytuacjach kryzysowych, „*Przegląd Prawa i Administracji*” t. 111, s. 129-141.
- [12] Smal, T., Balcerzyk, R., 2017, System zarządzania kryzysowego w kontekście wykorzystania podmiotów militarnych, „*Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej*” z. 114, s. 443-454.
- [13] Stefaniuk, B., 2017, Współczesne uwarunkowania systemu zarządzania kryzysowego. W: A. Gołębiowska, P. Zientarski, red. *Administracja publiczna w systemie bezpieczeństwa państwa*, Warszawa: Kancelaria Senatu.
- [14] Wróbel, I., 2017, Perspektywy współdziałania wojsk obrony terytorialnej z administracją publiczną w zwalczaniu klęsk żywiołowych, „*Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka*” nr 3, s. 133-150.

AKTY NORMATYWNE

- [1] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 2009 r. Nr 114, poz. 946.
- [2] Traktat Północnoatlantycki sporządzony z dnia 4 kwietnia 1949 r., Dz.U. 2000 nr 87 poz. 970.
- [3] Ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, t.jedn. Dz. U. z 2021 r. poz. 372.
- [4] Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej, t. jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 1897.
- [5] Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym, t.jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 1928.
- [6] Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym, t.jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 159.
- [7] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu, Dz. U. z 2003 r. Nr 41, poz. 347.